

Arvio toimintamallista: Tuetusta vapaaehtoistoiminnasta taitoja ja uskoa tulevaan

Tuetussa vapaaehtoistoiminnassa tukea tarvitsevat pääsevät vapaaehtoistomijoiksi yksilöllisen tuen ja tiiviin verkostoyhteistyön avulla. Vapaaehtoistoiminnan paikka valikoituu vapaaehtoisten toiveiden perusteella, ja siihen hakeutuminen tapahtuu tuetusti.

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja Euroopan sosiaalirahaston TL 5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Kehittäjä:

Tuettu vapaaehtoistoiminta Lahdessa. Lahden Diakonialaitos, 1.3.2018 – 31.5.2020. Malli on arvioitu² osana Sosiaalisen osallisuuden edistämishanke Sokran ja ESR TL5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä.

Kehittäjän yhteyshenkilöt: Anne-Maria Karjalainen, anne-maria.karjalainen@dila.fi
Mari Brunou, Lahden Diakonialaitos, mari.brunou@dila.fi

Mallin kuvaus

Tuettu vapaaehtoistoiminta on tarkoitettu ihmisille, jotka tarvitsevat tukea ja ohjausta vapaaehtoistoimintaan hakeutumisessa ja vapaaehtoisena toimimisessa. Vapaaehtoistoiminta on osa tulevaisuuspolun rakentamista kohti koulutusta tai työelämää tilanteessa, jossa työelämän tai koulutuksen vaatimia resursseja ei vielä ole. Tuettu vapaaehtoistoiminta pohjaa yksilötyöhön, jossa ihminen pohtii hanketyöntekijän kanssa unelmiaan, osaamistaan ja tavoitteitaan löytääkseen itseään kiinnostavan vapaaehtoistoiminnan. Hanketyöntekijä tutustuttaa vapaaehtoisen vapaaehtoistoimintaan. Hän huolehtii, että henkilö pääsee alkuun toiminnassaan. Avun kohteena olemisen sijaan

¹ Malli on arvioitu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

ihminen pääsee vapaaehtoistoiminnassa toimimaan tasavertaisena muiden kanssa sekä osaksi vapaaehtoistojen yhteisöä.

Toiveiden kartoittamisesta mielekkääseen vapaaehtoistointaan

Toimintaan ohjataan joko hankkeen yhteistyöverkostoista, kuten kaupungin nuorisopalveluista, TE-toimistosta ja oppilaitoksista, tai mukaan voi tulla itsenäisesti. Yksilötapaamisissa on riittävästi aikaa, jotta luottamus ehtii syntyä. Yksilötapaamisten määrä riippuu tuen tarpeesta. Ensimmäisessä tapaamisessa hanketyöntekijä ja osallistuja tutustuvat toisiinsa vapaamuotoisesti ja kartoittavat minkälaisia mahdollisuuksia hanke tarjoaa osallistujalle. Tapaamisessa on yleensä mukana joku osallistujalle läheinen henkilö. Toisella tapaamiskerralla osallistuja pohtii vahvuuksiaan, osaamistaan ja mielenkiinnon kohteitaan. Osallistuja saa kertoa, mitä hän haluaisi oppia ja millaisia taitoja kehittää. Apuna voi käyttää kuvakortteja tai hanketyöntekijä voi eritellä toiveita, jotta ne hahmottuisivat helpommin. Tavoitteet ohjaavat osallistujaa löytämään itseään kiinnostavan vapaaehtoistoinnin paikan hanketyöntekijän tukemana.

Vapaaehtoistoinnin paikkaan kiinnittyminen

Kun sopiva paikka toimia vapaaehtoisena on löytynyt, osallistuja menee tutustumiskäynnille yhdessä hanketyöntekijän kanssa. Tässä hankkeessa sopiva paikka löytyi useimmiten Päijät-Hämeen vapaaehtoistoinnin verkostosta, johon kuuluu yli 40 toimijaa julkiselta puolelta, seurakunnista ja järjestöistä. Vapaaehtoiseksi on hakeuduttu myös muualle. Esimerkiksi yksityinen vanhainkoti ja paikallinen liikuntaseura ovat tarjonneet vapaaehtoistointia. Osallistujat voivat kokeilla vapaaehtoistointia eri paikoissa. Kesto ja tehtävät määrittyvät yksilöllisesti riippuen vapaaehtoistointia tarjoavan tahon mahdollisuuksista ja osallistujan omista voimavaroista. Vapaaehtoiset pääsevät osaksi vapaaehtoisten yhteisöä ja vapaaehtoisille suunnattuja koulutuksia ja virkistysmahdollisuuksia.

Tuki vapaaehtoistointaan siirtymisessä ja sen aikana

Tutustumiskäynnin jälkeen vapaaehtoinen osallistuu joko itsenäisesti tai tuettuna vapaaehtoistointaan. Paikalla on mentori, joka tukee vapaaehtoistoinnassa tarpeen mukaan. Mentori auttaa toiminnan aloittamisessa, vapaaehtoistehtävien tekemisessä ja ympäristöön sekä muihin vapaaehtoisiiin tutustumisessa. Hankkeen työntekijä on yhteydessä vapaaehtoiseen sekä tutustumiskäynnin että muutaman toimintakerran jälkeen kyselläkseen miten vapaaehtoistointi on alkanut sujua. Hanketyöntekijä sopii tarvittaessa tapaamisen vapaaehtoisen kanssa. Hänen tukensa varmistaa sen, että vapaaehtoinen pystyy kertomaan

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

kokemuksistaan luottamuksellisesti ja tarvittaessa vaihtamaan vapaaehtoistoiminnan paikkaa.

Kohderyhmä ja tarve toiminnalle

Lahden Diakonialaitos oli toiminnassaan havainnut, että monet haluaisivat toimia vapaaehtoisena tai hyötyisivät sen kaltaisesta toiminnasta tulevaisuutta ajatellen, mutta tarvitsevat siihen tukea. Kansalaisareenan julkaisussa *Tuettu vapaaehtoistoiminta (2017)* käsitettä ja toimintaa esiteltiin ensimmäistä kertaa laajemmin Suomessa. Tuettu vapaaehtoistoiminta on tarkoitettu työelämän ulkopuolella oleville henkilöille, joilla on halu ja motivaatio mennä elämässä eteenpäin. Kohderyhmään kuuluu esimerkiksi maahanmuuttajia, kehitysvammaisia henkilöitä, mielenterveyskuntoutujia, pitkäaikaistyöttömiä ja nuoria, jotka vielä etsivät suuntaa elämälleen.

Mallin arviointi

Osallisuuden toteutuminen mallissa

Tuetun vapaaehtoistoiminnan tavoitteena on tukea tulevaisuuspolkuja. Toiminta on kaikille avointa, ja siihen osallistutaan omasta tahdosta. Yksilöllinen tuki ja vapaaehtoistoimintaan saattaminen madaltavat heidän kynnystään hakeutua vapaaehtoistoimintaan, jotka tarvitsevat tukea osallistumiseensa.

Riittävän ajan varaaminen vaikuttaa niin, että ihminen kokee tulevansa kunnolla kohdatuksi. Ihmisen kohtaaminen kunnioittavasti ja kategorisoimatta on tärkeää, jotta hän voi pohtia toiveitaan mahdollisimman avoimesti. Omien toiveiden pohtiminen joko sanallisesti, kuvakorttien avulla tai pienempiin osiin eriteltyinä edesauttaa itselle mieluisan toimintamuodon löytymistä. Lisäksi oman tulevaisuuden tarkempi suunnittelu mahdollistuu.

Tuetussa vapaaehtoistoiminnassa saa etsiä rauhassa itseään kiinnostavaa vapaaehtoistoimintaa. Vapaaehtoinen saa kokeilla toimintaa eri paikoissa, eikä sitoutumista tiettyyn paikkaan vaadita. Vapaaehtoinen saa valita tehtävistä mieluisimmat sekä määritellä siihen käyttämänsä ajan. Hanketyöntekijän ja vapaaehtoistoiminnan paikan mentorin tai muun kokeneen henkilön tuki tuo turvaa ja helpottaa vaikeidenkin kokemusten tuomista esiin.

Vapaaehtoiset kertovat toiminnan antaneen heille iloa, rohkeutta, varmuutta ja uusia taitoja. Toiminta on tuonut elämään merkityksellisyyttä ja sisältöä. Parhaimmillaan elämään on löytynyt uusi rytmi. Avun kohteena olemisen sijaan ihmisestä tulee tasavertainen toimija muiden joukossa ja hän pääsee osaksi vapaaehtoisten yhteisöä, koulutuksia ja

thl

Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

virikistymahdollisuuksia. Se vahvistaa kuulumisen kokemuksia sekä luo yhteyksiä eri ihmisryhmien välille.

Vapaaehtoistoimintaa tarjoaville tahoille tuetun vapaaehtoistoiminnan malli on tuonut uusia vapaaehtoistoiminnan muotoja ja tehtäviä. Vapaaehtoistoimijoiden keskuudessa hyvät kokemukset ovat puolestaan vähentäneet ennakkoluuloja tukea tarvitsevista henkilöistä vapaaehtoistoimijoina.

Suurin osa osallistuneista on suunnannut vapaaehtoistoiminnan siivittämänä esimerkiksi ammatilliseen koulutukseen, työhön, työkokeiluun, ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen tai maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Tuetun vapaaehtoistoiminnan haasteena ovat olleet kohderyhmän moninaisuus ja erilaiset tuen tarpeet. Työelämä- ja koulutuspolkuja tavoittelevassa hankkeessa ei pystytty tukemaan riittävästi ihmisiä, joille työelämään tai koulutukseen siirtyminen ei ollut realistinen tavoite. Tähän tarpeeseen vastaa Lahden Diakonialaitoksen STEA-rahoitteinen, Tukea vapaaehtoisuuteen -hanke (2018–2021).

Tuettu vapaaehtoisuus on uusi toimintamuoto Päijät-Hämeessä. Verkostotyö kaupungin, alueen työllisyyspalveluiden ja oppilaitosten välillä on ollut tiivistä ja toimivaa. Yhteistyö nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa mahdollistaa kohderyhmän tavoittamisen, mikä oli aluksi haastavaa. Toiminta ja sen rooli tulevaisuuspolun rakentamisessa on kiinnostanut etenkin erityisryhmien kanssa työskenteleviä ammattilaisia.

Toiminnan voisi sijoittaa useaan paikkaan. Se voisi jatkua joko Lahden Diakonialaitoksessa tai Päijät-Hämeen vapaaehtoistyön verkostossa, jossa se tosin vaatisi lisäresursseja vapaaehtoistoiminnan koordinaattorin lisäksi. Toimintaa voisi koordinoida myös kaupungeissa siten, että vapaaehtoistyön työntekijällä tai koordinaattorilla olisi työparina toinen työntekijä, joka vastaisi tuetusta vapaaehtoistoiminnasta. Mallin toteutus edellyttää tiivistä verkostoyhteistyötä, jotta toimintaan tuleminen ja vapaaehtoistoiminnan paikkojen löytäminen on sujuvaa.

Tukea tarvitsevilla vapaaehtoisilla on tarpeita, joihin vastaamiseksi olisi kehitettävä uudenlaisia tapoja tukea heitä. Uusia muotoja tukea vapaaehtoista täytyy kehittää erityisesti siitä näkökulmasta, miten tuettu vapaaehtoistoiminta voi vahvistaa tulevaisuuspolkuja ja osallisuutta. Verkostoyhteistyön kehittämiseen voisi myös käyttää lisää aikaa.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Lopuksi

Tuettu vapaaehtoistoiminta Lahdessa -hanke päättyy toukokuussa 2020. Alueella toiminta ja verkostot on koettu tärkeiksi. Hankkeen toiminta vastaa tarpeeseen kehittää konkreettisempia tuetun vapaaehtoistoiminnan muotoja. Tuetun vapaaehtoistoiminnan käsitettä ja toimintaa esiteltiin ensimmäisen kerran Kansalaisareenan julkaisussa (2017).

SAMANKALTAISTA TOIMINTAA ON KEHITETTY MYÖS

Jeesaan – Nuori vapaaehtoistoiminnassa -hankkeessa (STEA 2017–2019) kehitetty Jeesaan-korttipeli, jossa opitaan vapaaehtoistoiminnan periaatteita ja mahdollisuuksia. Sen avulla löydetään itselle sopivia vapaaehtoistoiminnan muotoja, mikä madaltaa kynnystä toimia vapaaehtoisena. Pelissä vapaaehtoistoiminnan keskeisiä asioita käydään läpi kysymys- ja tehtäväkorttien avulla, mikä auttaa pelaajia tunnistamaan ja sanoittamaan omaa osaamistaan. Pelin keskeinen viesti on se, että oikein tuettuna vapaaehtoistoiminta sopii kaikille. Heikoimmassa asemassa olevien lisäksi tarvetta tuelle on myös puolella niistä aikuisista ja kolmasosalla nuorista, jotka eivät osallistu vapaaehtoistoimintaan. He voisivat osallistua, jos joku pyytäisi heitä mukaan ja sopiva tehtävä löytyisi.

Pelissä opitaan vapaaehtoistoiminnan periaatteita. Periaatteiden tunteminen on tärkeää, jotta vapaaehtoisen, autettavan ja vapaaehtoistoiminnan tarjoajan oikeudet toteutuvat. Osallistujan ymmärrys vapaaehtoistoiminnasta ja sen merkityksestä kasvaa, mikä auttaa häntä hahmottamaan osaamistaan, paikkaansa ja merkitystään osana vapaaehtoistoiminnan kenttää. Vapaaehtoistoiminta opitaan näkemään osana demokraattisen yhteiskunnan toimintaa, jossa voi olla aktiivinen kansalainen omasta elämäntilanteestaan riippumatta. Pelaajat kilpailevat toisiaan vastaan, mutta tärkeää on myös yhdessä oppiminen, toisten auttaminen ja ryhmän tuki.

Pelitalanteessa ohjaaja fasilitoi pelin etenemistä ja kartoittaa alueen vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia etukäteen (esimerkiksi hiiop.fi). Ohjaaja voi toimia myös kutsujana, koska mukaan pyytäminen madaltaa kynnystä osallistua vapaaehtoistoimintaan. Ohjaus on tärkeää etenkin erityisryhmiin kuuluville osallistujille. Peliä voidaan käyttää myös vapaaehtoisten koulutuksiin ja perehdyttämiseen.

Peli on kehitetty toisen asteen oppilaitosten tarpeiden pohjalta, mutta sitä voidaan soveltaa erilaisille ryhmille. Peliä on pelattu esimerkiksi Tikkurilan lukiossa, Vantaan ammattioppilaitos Varian eri toimipisteissä sekä Rinnekodissa kehitysvammaisten päivätoiminnassa. Pelistä työstetään parhaillaan kuvitettua versiota, joka soveltuu laajemmin eri kohderyhmille.

Kansalaisareena ry:n Jeesaan – Nuori vapaaehtoistoiminnassa -hanke.

<http://www.kansalaisareena.fi/jeesaan/>

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry:n We Pop-Up -hankkeessa (STEA 2017–2019) kehitettiin tuettua polkua vapaaehtoistoimintaan. Hanke tarjosi säännöllistä ja avointa ryhmätoimintaa, josta osallistuja pystyi halutessaan etenemään tuettuun vapaaehtoistoimintaan tai ryhmän apuohjaajaksi. Jokainen sai edetä omaa tahtiaan ja valita itselleen sopivan tavan osallistua. Toiminnalla tavoitettiin parhaiten mielenterveys- ja päihdekuntoutujia, työttömiä ja eläkeläisiä. Toiminta jatkuu Lapinlahden Lähteellä.

Matalan kynnyksen säännöllisissä, ohjatuissa ryhmissä osallistuja tapaa muita ihmisiä. Maksuton toiminta on osallistujien ja henkilökunnan yhdessä kehittämää. Työntekijä huolehtii turvallisesta ilmapiiristä ja pyrkii löytämään jokaiselle kiinnostavaa tekemistä. Useita eri kohderyhmiä tavoittavassa toiminnassa on mahdollista identifioida itsensä haluamallaan tavalla, ja siten löytää itsestään uusia taitoja ja vahvuuksia. Hankkeen aikana puolet osallistujista raportoi kokeneensa, että toiminta vähensi heidän yksinäisyyden tunnettaan.

Jos osallistuja kokee tulevansa kuulluksi ja arvostetuksi, sekä kokee saavansa iloa, voimavaroja, tukea tai muuta positiivista yhteisestä toiminnasta muiden ihmisten kanssa, halu antaa vastavuoroisesti muille positiivisia kokemuksia voi herätä. Osallistuja voi edetä tuetun vapaaehtoistyön tehtäviin, esimerkiksi toteuttamaan matalan kynnyksen tapahtumia ja projekteja. Jos työryhmissä vaaditut ryhmätyötaidot tuntuvat haastavilta, hän voi toimia vapaaehtoisena ryhmänohjaajana työntekijän tuella. Ohjausvastuu räätälöidään osallistujan voimavarojen mukaan.

Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry:n We Pop-Up -hanke.

<https://lapinlahdenlahde.fi/palvelut/we-pop-up/>

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

